

התמורות בעיצוב זיכרון השואה

א. ידע:

עיצוב זיכרון השואה בשנות ה-50 :

- העצמת מרכזיות המרד בגטאות כמוקד להזדהות החברה הישראלית עם נושא השואה.
- ניכור ואי-קבלה של הסיפור האישי של הניצולים.
- חקיקה כדרך לעיצוב הזיכרון הממלכתי, ימי זיכרון, אנדרטאות ומוסדות הנצחה.
- הוויכוח סביב הסכם השילומים עם גרמניה.
- פרשת קסטנר.

התמורות בעיצוב זיכרון השואה בשנות ה-60 וה-70:

- השפעת משפט אייכמן על יחס החברה הישראלית לשואה בכלל ועל היחס לניצולים בפרט.

השינוי בעיצוב זיכרון השואה בעקבות מלחמות ישראל ופיגועי הטרור :

- השפעת מלחמות ישראל ופיגועי הטרור על יחס החברה הישראלית לשואה (מלחמת ששת הימים ויום הכיפורים, רצח הספורטאים במינכן, גורל ילדי בית הספר מצפת במעלות 1974, חטיפת מטוס אייר פרנס לאנטבה).

ב. מיומנויות:

- הערכת חשיבות של תופעה היסטורית.
- ניתוח מקור מילולי
- ניתוח מקור חזותי
- עריכת השוואה
- הכללה
- יישום ידע שנלמד על מקור שלא נלמד.

ג. שיעורים מקוונים :

זיכרון השואה, חלק א' וחלק ב', אריאלה שקד :

[שיעורים ומצגות](#)

ד. שאלות מתוך בחינות בגרות:

לפניכם מקבץ שאלות שהופיעו בבחינות הבגרות בשנים האחרונות. ליד כל שאלה צוין סוג השאלון (רגיל, עולה חדש, סחל"ב), וכמובן – מועד הבחינה. הינכם מוזמנים להשתמש בשאלות אלה ולהתאימן לתלמידים:

1. שאלה מתוך שאלון בגרות 022281, קיץ תשע"ט:

עיצוב זיכרון השואה

- א. הצג את אחת מן הסוגיות: הסכם השילומים או פרשת קסטנר. הסבר מדוע סוגיה זו עוררה מחלוקת בחברה הישראלית בשנות החמישים. (12 נקודות).
- ב. הסבר מדוע גרם משפט אייכמן לשינוי ביחס החברה הישראלית לזיכרון השואה, והצג שניים מן הביטויים לשינוי זה (13 נקודות).

2. שאלה מתוך שאלון בגרות לעולים חדשים, 022284, חורף תש"ף: חלקה השני של השאלה

בסעיף ב' מבטא חשיבה מסדר גבוה: על בסיס מה שלמד התלמיד על הנצחת השואה, הוא נדרש להעריך במה חשיבותה של הנצחה זו. למעשה זוהי שאלה של הבעת עמדה, וייתכנו לה כמובן מגוון תשובות.

זיכרון השואה

- א. תאר את היחס של החברה בישראל כלפי ניצולי השואה בשנות החמישים, והסבר גורם אחד ליחס זה (12 נקודות).
- ב. הצג שתי דרכים שבהן פעלה מדינת ישראל להנצחת (שמירת זיכרון) השואה, והסבר את החשיבות של הנצחת השואה (13 נקודות).

3. שאלה מתוך שאלון בגרות לעולים חדשים, 022284, קיץ תשע"ט:

שינויים ביחס החברה הישראלית לזיכרון השואה

- א. מה היה משפט אייכמן? הסבר את השינוי שחל ביחס של החברה הישראלית למושג "גבורה" לאחר משפט אייכמן (15 נקודות).
- ב. הסבר את ההשפעה של מלחמות ישראל על היחס של החברה הישראלית לניצולי השואה (10 נקודות).

4. שאלה מתוך שאלון בגרות 022281, קיץ תשע"ח:

מקור — עיצוב זיכרון השואה

- א. לפניך קטע מרשימה מאת המשורר חיים גורי שפורסמה בעיתון "למרחב" בזמן שנערך משפט אייכמן.

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח
הפיקוח על הוראת היסטוריה

הרי ידענו את הדברים האלה, לא?!
ידענו, כן. גם לפני משפט אייכמן ידענו. חוקרים והיסטוריונים ובעלי אסופות טרחו בעבודה
אין סופית בארץ ובחוץ-לארץ והעניקו לנו את ספרות הדוקומנטציה (תיעוד), זו שרבים כיום
עיניהם בהתקרבים אליה.

והיה "יד ושם", והיה "מוזיאון השואה והמרד" בבית יצחק קצנלסון בקיבוץ לוחמי
הגטאות.

אך כאשר עבר החומר הזה אל שולחן התביעה והיה לחלק מכתב-האישום, כאשר פרצו
המסמכים האלה מדממת הארכיונים, דומה היה כי כעת הם מדברים בפעם הראשונה,
והידיעה ההיא הייתה שונה מאוד מהידיעה הזאת.

חלה בהם אותה תמורה המתחוללת בדברים היוצאים מן הכוח אל הפועל ותהליך זה שחרר
אנרגיה עצומה של "כעת אני מבין ותופס".

כעת התחוללה השואה, ולא בכל תאריך אחר שבין השנים ההן לבין תחילת המשפט.
(.. חייב היה אייכמן להיתפס כדי שהעם יעצור כוח לשאול, באיחור זמן: "מה עשו לי שם?")
(...)

אם נפתח דף חדש, הרי נפתח הוא בתוכנו. אנו רואים כעת את הדברים אחרת.
אנחנו קבענו "יום זיכרון לשואה ולגבורה", ובכך כמו הפרדנו הפרדה סמויה בין זו לזו, כמו
העמדנו אותן זו מול זו כמשלימות זו את זו, אך שונות זו מזו.
בשואה התביישנו כמו במום נורא וגלוי לכול. ואילו את הגבורה אימצנו אל ליבנו כמו שריד
של גאווה, כמו זכות לשאת ראש. (...)

ואנו הכללנו לא פעם את האומללים ההם בהכללה הפסקנית והשופטת "כצאן לטבח".
כעת יודעים אנו יותר מאשר אי-פעם, כי את העיקר לא ידענו — את הרחמים והעזרה, את
מחברות העברית והחשבון על סף הקבר, את אור התפילה, את היד על הכתף, את השפתיים
על המצח, את פרדות האוהבים, את המילים שנאמרו לאחר שאבדה התקווה ונותר האדם
לבדו.

(ח' גורי, מול תא הזכוכית — משפט אייכמן בירושלים, הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1962. עמ' 243-244, 247-
249).

על פי הקטע, הסבר שני שינויים שחלו בתודעת השואה של החברה בישראל בהשפעת משפט
אייכמן (15 נקודות).

ב. לפניך כמה אירועים:

— רצח הספורטאים במינכן (1972)

— מלחמת יום הכיפורים (1973)

— פיגוע הטרור במעלות (1974)

בחר באחד מן האירועים האלה, והסבר את ההשפעה שלו על עיצוב זיכרון השואה במדינת
ישראל (10 נקודות).

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח
הפיקוח על הוראת היסטוריה

5. **שאלה מתוך שאלון בגרות בסחל"ב, 022271, קיץ תשע"ח:** בשני סעיפי השאלה באה לביטוי חשיבה מסדר גבוה: בסעיף א' על התלמיד **לחבר** בין ידע שלמד על עיצוב זיכרון השואה בישראל לאורך השנים לבין המופיע בעמוד השער של העיתון, ולהסביר כיצד היחס לשואה בשנותיה הראשונות של המדינה בא לביטוי בעמוד השער. כמובן שייתכנו כאן מספר הסברים אפשריים. כמו כן נדרש התלמיד ל**יישם** את מה שלמד בנושא הערכת איכותם של מקורות היסטוריים מסוגים שונים, באמצעות הצגת יתרון או חיסרון של שימוש בעמוד שער זה כמקור ללימוד נושא עיצוב זיכרון השואה.

בסעיף ב' על התלמיד לבצע **השוואה** ברמה גבוהה, הדורשת ממנו לקבוע בעצמו שני תבחינים בעלי משמעות להשוואה בין שתי תקופות מרכזיות בהתפתחות היחס לשואה, ואף לחשוב **בהכללה** ולסכם מה ניתן ללמוד מההשוואה שערך.

עיצוב זיכרון השואה

א. בנספח מובא עמוד השער של אחד מגיליונות השבועון "דבר השבוע". (מופיע בעמוד הבא) עיין בנספח ב והסבר כיצד בעמוד שער זה בא לידי ביטוי היחס לשואה שהיה מקובל בישראל בתקופה שבה גיליון זה יצא לאור. בסס את תשובתך על שני רכיבים מעמוד השער. הצג **יתרון** או **חיסרון** של השימוש בעמוד השער ללימוד על היחס לשואה שהיה מקובל בישראל בזמן שהגיליון יצא לאור (20 נקודות)

ב. קבע שני תבחינים (קריטריונים) להשוואה, והשווה על פיהם בין היחס בישראל לניצולי השואה בתקופה שקדמה למשפט אייכמן ובין היחס אליהם בתקופה שלאחריו. מה אפשר ללמוד מהשוואה זו? (15 נקודות)

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח
הפיקוח על הוראת היסטוריה

זכור השבוע

יום השואה והמרי
וראה עמודים 4-16

כ"ד בניסן תשי"ז
25 באפריל 1957
המחיר 400 פרומט

17

ה. הצעות למטלות:

צפו בקטע מהסדרה "תקומה" העוסק ביחס לניצולי השואה בשנותיה הראשונות של המדינה (4:14 דקות):

https://www.youtube.com/watch?v=Jb5W_ZXvM_U

- א. מה המאפיינים של היחס אל ניצולי השואה על פי המוצג בסרט?
- ב. מה הן לדעתכם הסיבות ליחס זה בשנותיה הראשונות של המדינה?

צפו בקטע מהסדרה "תקומה" העוסק במשפט אייכמן (7:07 דקות):

<https://www.youtube.com/watch?v=d5oP7NeoDaY>

- א. כיצד השפיע המשפט על צעירים ישראלים, לפי עדותה של רחל קרמרמן בסרט?
- ב. כיצד מסביר חיים גורי בסרט את ההשפעה של המשפט על החברה הישראלית?
- ג. בעדותו של יחיאל דינור (קצטניק) המופיעה בסרט הוא אומר כי השואה התרחשה ב"פלנטה אחרת". הבע דעתך על ביטוי זה: האם אתה סבור כי אכן כך יש לראות את השואה?

צפו בטקס יום הזיכרון לשואה של תנועות הנוער ב"יד ושם" בתשע"ט (50:27 דקות):

<https://www.youtube.com/watch?v=qyVq5WZkdMY>

כיצד בא לביטוי בטקס זה השינוי ביחסה של החברה הישראלית לשואה משנות החמישים לימינו?